

Avizul Comitetului Economic și Social European privind luarea în considerare a nevoilor persoanelor vârstnice

(2009/C 77/26)

La 18 februarie 2008, în conformitate cu articolul 262 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, Comisia Europeană a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

Luarea în considerare a nevoilor persoanelor vârstnice.

Secțiunea pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 11 septembrie 2008. Raportor: dna Heinisch.

În cea de-a 447-a sesiune plenară, care a avut loc la 17 și 18 septembrie 2008 (ședința din 18 septembrie), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 106 voturi pentru, 32 voturi împotriva și 20 abțineri.

1. Rezumat și recomandări

1.1 Expunere de motive

1.1.1 Schimbările demografice din Europa se caracterizează printr-o creștere puternică a procentului de persoane vârstnice, în același timp înregistrându-se o scădere a populației totale ⁽¹⁾. Consiliul s-a pronunțat în mai multe rânduri asupra temei îmbătrânirii. Acest proces se desfășoară în mod diferit de la o regiune la alta. Astfel, Uniunea Europeană se confruntă cu mari provocări de ordin social ⁽²⁾. Înainte de sfârșitul anului 2008, Comisia va adopta o comunicare în care se vor prezenta propuneri pentru modul în care se pot lua în considerare, cu sprijinul fondurilor structurale, nevoile unei populații în curs de îmbătrânire.

1.1.2 În prezentul aviz, un loc important este ocupat de recunoașterea și valorizarea persoanelor vârstnice, precum și de împiedicarea discriminării și asigurarea demnității acestora. Trebuie să se țină seama de faptul că persoanele vârstnice nu constituie un grup omogen în ceea ce privește capacitățile, siguranța financiară, starea de sănătate și nevoile sociale ale acestora. Din acest motiv, sfera politică și prestatorii de servicii ar trebui să înțeleagă caracterul inadecvat al unei soluții unice pentru toți sau al unei împărțiri a soluțiilor în funcție de vârstă.

1.1.3 Prezentul aviz are deci un impact asupra spectrului de probleme care afectează indivizii, de la momentul de pensionare oficială până la o vârstă foarte înaintată. Această populație include în mod evident — chiar dacă acest lucru nu este amintit explicit de fiecare dată — bărbații și femeile, persoanele vârstnice cu dizabilități și persoanele vârstnice care provin din migrație.

1.1.4 Avizul nu examinează teme precum „salariați vârstnici” sau „persoane vârstnice dependente și care necesită îngrijire”, deoarece pe aceste subiecte au fost deja elaborate numeroase

propuneri ⁽³⁾. Cu toate acestea, CESE dorește să sublinieze importanța de a aborda societatea în curs de îmbătrânire din perspectiva „ciclului de viață”, pentru a preveni discriminarea și stereotipurile, precum și necesitatea unor politici integrate pentru toate generațiile.

1.1.5 Pentru ca persoanele vârstnice să ia parte în continuare la viața socială și să trăiască decent, este esențial ca acestea să beneficieze de garanții financiare și de posibilitatea de a desfășura pe o bază voluntară activități utile, precum învățarea pe tot parcursul vieții, efectuarea unor munci remunerate sau a unor activități de voluntariat și utilizarea noilor tehnologii. În afară de aceasta, transportul, energia, locuințele și asistența medicală ar trebui să fie disponibile, abordabile ca preț și accesibile.

1.2 Recomandări

1.2.1 Pentru a asigura condiții de viață acceptabile și posibilități de ocupare profesională pentru o populație de persoane vârstnice aflată în creștere atât în zonele urbane, cât în și cele rurale, Comitetul propune următoarele măsuri:

- elaborarea de **rapoarte** naționale și regionale periodice **privind starea de fapt**;
- **colectarea și difuzarea de exemple de bune practici** privind măsurile de succes din statele membre;
- promovarea unei **imagini noi asupra vârstei înaintate**, care recunoaște aportul persoanelor vârstnice (inclusiv migrante) de-a lungul vieții lor, precum și demnitatea dată de vârstă în politică, economie și societate;
- **campanii mediatice pe tema „îmbătrânirii active”**;

⁽¹⁾ A se vedea de exemplu Raportul de informare al Secțiunii pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și cetățenie CES 930/99 fin.; SEC(2007) 638 *Commission Staff Working Document, Europe's Demographic Future: Facts and Figures* („Viitorul demografic al Europei: date și cifre”).

⁽²⁾ A se vedea COM(2006) 571 din 12 octombrie 2006; SEC(2007) 638; EPC & EC (DG ECFIN): „The impact of ageing on public expenditure” („Impactul îmbătrânirii asupra cheltuielilor publice”), Raportul special nr. 1/2006.

⁽³⁾ A se vedea de exemplu Avizul CESE din 16.12.2004 privind strategia referitoare la creșterea vârstei de ieșire de pe piața forței de muncă, raportor: dl Dantin (JO C 157, 28.6.2005); Avizul CESE din 28.10.2004 privind asistența medicală și îngrijirea persoanelor vârstnice, raportor: dl Braghin (JO C 120, 20.5.2005); Avizul CESE din 26.9.2007 privind drepturile pacientului, raportor: dl Bouis (JO C 10, 15.1.2008); Avizul CESE din 24.10.2007 privind rețelele de tratament aplicate persoanelor vârstnice, raportor: dna Heinisch (JO C 44, 16.2.2008); Avizul CESE din 13.3.2008 privind garantarea accesului universal la servicii de îngrijire de lungă durată și a viabilității financiare a sistemelor de îngrijire de lungă durată pentru persoanele vârstnice, raportor: dna Klasnic (JO C 204, 9.8.2008).

- **este necesar să se acționeze** în special în domeniul precum serviciile de interes general, infrastructura, furnizarea de bunuri și servicii, finanțările, locuințele, serviciile de sănătate, organizarea fazei de sfârșit al vieții, participarea la viața socială.

Destinatari: **statele membre, Parlamentul European, Comitetul Regiunilor, Comitetul Economic și Social European.**

- înstituirea unui **grup de experți** complementar intitulat „**Îmbătrânirea**”, în cadrul grupului de experți pe chestiuni legate de demografie ⁽⁴⁾ al Comisiei Europene;
- înființarea unei **alianțe europene** intitulate „**Viața activă la vârstă înaintată**”, după modelul Alianței Europene pentru Familii ⁽⁵⁾, care să organizeze în special ateliere și conferințe europene;
- înființarea unui **Centru european pentru studiul procesului de îmbătrânire** pentru pregătirea, sintetizarea și schimbul de informații științifice și pentru determinarea domeniilor unde mai este nevoie de cercetare, precum și pentru promovarea cercetării;
- crearea unei **teme prioritare** interdisciplinare privind „**Îmbătrânirea**”, cu buget propriu în cadrul celui de-al 8-lea Program-cadru de cercetare;
- crearea unui **portal internet european** cu informații pentru public din partea tuturor direcțiilor generale privind măsurile care privesc populația vârstnică;
- crearea unor **portali internet locale, regionale și naționale**, după modelul portalului internet european;
- sprijinirea unui **fond demografic** ⁽⁶⁾ în cadrul fondurilor structurale pentru compensarea financiară a regiunilor care contracarează activ schimbările demografice (de exemplu printr-o politică familială activă);
- **completarea Programului pentru promovarea educației și învățării pe parcursul întregii vieți** cu noi priorități, în vederea formării de persoane care să însoțească perioadele de trecere de la o fază a vieții la alta.

Destinatari: **Președințiile Consiliului UE, Parlamentul European, Comisia Europeană.**

1.2.2 Pentru a îndeplini acest obiectiv trebuie adoptată o abordare în favoarea managementului durabil, prin care să se poată aduce în același timp o contribuție la punerea în aplicare a Strategiei de la Lisabona pentru creștere economică și ocupare a forței de muncă.

⁽⁴⁾ Decizia Comisiei 2007/397/CE.

⁽⁵⁾ A se vedea http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_en.html.

⁽⁶⁾ A se vedea punctul 4.5.2 din Avizul CESE din 13.12.2007 privind al 4-lea raport de coeziune economică și socială, raportor: dl Derruine (JO C 120, 16.5.2008).

2. Observații generale

2.1 Prezentul aviz exploratoriu vizează nevoia de acțiune existentă în regiunile europene în ceea ce privește acest domeniu. În toate țările este necesar ca mijloacele disponibile să fie redistribuite ⁽⁷⁾, ceea ce presupune eforturi mai mari pentru cetățenii din zonele urbane și din cele rurale. În același timp, se resimte o nevoie sporită de adaptare a infrastructurilor comunale ⁽⁸⁾. Sunt necesare în mod special planuri inovatoare și integrate, pentru a face în așa fel încât regiunile și comunele să devină „apte din punct de vedere demografic”.

3. Domeniile în care este necesar să se acționeze

Pentru ca la o vârstă înaintată să fie posibilă o viață sigură, sănătoasă și activă, trebuie îndeplinite mai multe condiții de bază. Următoarele domenii fac parte dintre acestea:

3.1 Serviciile de interes general

3.1.1 Serviciile de interes general constituie o precondiție a respectării demnității umane și garantează dreptul individului de a-i fi apărate pe deplin drepturile fundamentale. Serviciile de interes general contribuie la exercitarea propriu-zisă a drepturilor cetățenești. Concret, ele se referă, de exemplu, la amenajarea teritoriului și la mediu ⁽⁹⁾, în special la infrastructurile comunale. Prin scăderea numărului de locuitori, în special în regiunile rurale ⁽¹⁰⁾, mai ales din motive economice, servicii importante nu vor mai fi disponibile sau plătibile în viitor, vor fi suprimate cu totul sau nu vor mai corespunde nevoilor modificate. Este vorba aici despre asigurarea unor elemente de bază și a accesului la acestea pentru întreaga populație, ținându-se seama îndeosebi de nevoile specifice ale persoanelor vârstnice și care necesită asistență. Sunt afectate:

- aprovizionarea cu energie, în special energia electrică, gazul și energia termică;
- aprovizionarea cu apă și eliminarea apelor uzate, gestionarea deșeurilor, prevenirea generării de deșeurii;
- siguranța și curățenia domeniului public;
- serviciile publice și administrația.

⁽⁷⁾ A se vedea Avizul CESE din 14.3.2007 privind impactul îmbătrânirii populației asupra economiei și bugetului, raportor: dna Florio (JO C 161, 13.7.2007) și Avizul CESE din 15.9.2004 privind schimbările demografice și nevoile de cercetare, raportor: dna HEINISCH (JO C 74, 23.3.2005).

⁽⁸⁾ A se vedea Avizul CESE din 14.2.2008 privind serviciile sociale de interes general, raportor: dl Hencks (JO C 162, 25.6.2008).

⁽⁹⁾ A se vedea Avizul CESE din 18.1.2007 privind politicile structurale și de coeziune, raportor: dl Derruine (JO C 93, 27.4.2007) și Avizul CESE din 25.4.2007 privind Agenda teritorială, raportor: dl Pariza Castaños (JO C 168, 20.7.2007).

⁽¹⁰⁾ De exemplu regiuni rurale din Franța, Spania și Portugalia, regiuni din estul Germaniei, câteva regiuni est-europene și regiuni rurale periferice din Suedia și Finlanda; a se vedea „*The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration*” („Efectele spațiale ale tendințelor demografice și ale migrației”), proiectul ESPON, punctul 1.1.4 din Raportul final 2002.

3.1.2 Infrastructura de transport și furnizarea de bunuri și servicii de primă necesitate

Autonomia și mobilitatea sunt condiții esențiale pentru asigurarea calității vieții și a activităților la o vârstă înaintată ⁽¹⁾ ⁽²⁾. Pentru aceasta sunt necesare următoarele:

- accesul facil la bunuri de primă necesitate la prețuri abordabile, precum și un acces la instituții de tip poștă, bancă, farmacie, cimitir, clădiri și instituții publice, posibilitatea de a participa la viața socială — servicii administrative, birouri de informare pentru cetățeni, servicii de consiliere etc.;
- disponibilitate, accesibilitate și prețuri accesibile pentru mijloacele de transport în comun;
- garantarea posibilităților de transport, în special în regiunile slab populate;
- disponibilitatea și accesibilitatea domeniului public (căi pietonale, bănci, iluminat stradal, siguranță a transportului etc.).

3.1.3 Locuințe

Oferta actuală de locuințe nu mai răspunde nevoilor populației în curs de îmbătrânire din Europa, în special dacă se pune accentul pe menținerea vieții independente în locuința proprie. Proiectarea locuințelor noi și normele referitoare la acestea trebuie să ia în considerare diminuarea facultăților fizice, senzoriale și cognitive și să utilizeze sisteme eficiente din punct de vedere energetic și tehnologic (de exemplu, programul de asistență pentru autonomie la domiciliu — *Ambient Assisted Living*), pentru a permite continuarea unei vieți autonome. O astfel de abordare ar fi avantajoasă și pentru generațiile următoare.

Autoritățile din statele membre responsabile cu satisfacerea cererii de locuințe ar trebui să asigure disponibilitatea unor servicii de asistență pentru adaptarea locuințelor actuale, precum și promovarea noilor concepte în materie de proiectare a locuințelor și de locuire în comunitate, inclusiv măsurile financiare și juridice corespunzătoare.

3.1.4 Servicii de sănătate

Odată cu înaintarea în vârstă, este din ce în ce mai important să se acorde o asistență medicală de încredere, aproape de locul de domiciliu și adaptată persoanelor vârstnice ⁽³⁾. O astfel de

⁽¹⁾ A se vedea Avizul CESE din 29.5.2008 privind Cartea verde — Către o nouă cultură a mobilității urbane, raportor: dl Hernández Bataller, coraportor: dl Barbadillo López (JO C 224, 30.8.2008), Avizul AGE — *European Older People's Platform* privind Cartea verde COM(2007) 551 final; http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm sau, de asemenea, Mollenkopf et al. (Eds.) (2005). „*Enhancing mobility in later life — Personal coping, environmental resources, and technical support*”, Amsterdam: IOS Press.

⁽²⁾ Exemple de măsuri complementare de menținere a autonomiei se regăsesc în special în Franța (Hautes Corbières; Consiliul General Val de Marne — discurs la colocolviul ANDASS), în Germania (Berlin și Frankfurt am Main), UK (Newcastle).

⁽³⁾ A se vedea de exemplu publicația DG SANCO „*Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe*” (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

asistență este pusă serios în pericol în regiunile rurale slab populate și/sau îndepărtate, dată fiind continuarea scăderii numărului populației, simultan cu înaintarea în vârstă a corpului medical încă în activitate. Este neapărat necesar să se dezvolte în continuare o asistență medicală cuprinzătoare și generalizată. Din aceasta fac parte (alături de garantarea drepturilor de pacient pentru persoanele vârstnice ⁽⁴⁾):

- asistența medicală, în special geriatrică, și reabilitarea prin medici și prestatori de servicii formați în geriatrie și gerontologie;
- serviciile de îngrijire ambulante, precum și serviciile de sprijin punctuale, la domiciliu;
- serviciile de îngrijire paliativă și sprijin psihologic pentru familie;
- consilierea și informarea privind drepturile pacienților și posibilitățile de sprijinire;
- serviciile de consiliere și informare, precum și echipamentele și stimulentele pentru prevenire (adoptarea unei alimentații sănătoase, practicarea unei activități fizice, evitarea căzăturilor și adoptarea unui mod de viață sănătos, corelat cu acordarea de recompense);
- mijloacele și sistemele tehnice de sprijin, fără a înlocui asistența personală [a se vedea subcapitolul „Accesul la tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC)”];
- promovarea, respectiv crearea unor sisteme de sprijinire formale și informale, inclusiv birouri de informare pentru cetățeni și servicii de consiliere, grupuri de întrautorare și grupuri destinate rudelor care oferă îngrijire, precum și întrautorarea între vecini.

În ceea ce privește posibilitățile de sprijinire menționate în ultimul rând, există deja modele testate în diferite state membre ⁽⁵⁾.

3.2 Proceduri în situații de urgență și un sfârșit de viață demn

3.2.1 Situații de urgență

În cazul unor situații de urgență precum inundațiile, perioadele mai lungi de caniculă sau catastrofele, trebuie adoptate proceduri care să permită acordarea la timp de asistență pentru persoanele vârstnice care nu sunt capabile să se ajute singure.

⁽⁴⁾ A se compara avizele CESE 1447/2004, 1465/2007, 1256/2007 și 501/2008 de la nota de subsol nr. 3.

⁽⁵⁾ Exemplul Finlandei: activități de prevenire la Jyväskylä — Finland.ppt; exemplul Franței: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „*Le Guide de l'Aidant Familial*”.

3.2.2 Chestiuni privind sfârșitul vieții

Gestionarea fazei din apropierea sfârșitului vieții este controversată și, în statele membre, cade sub incidența unor reglementări diferite (eutanasiu activă și pasivă). În această privință trebuie să se creeze certitudinea juridică, astfel încât să se poată ține seama de dorința persoanelor vârstnice și în cazul unei diminuări progresive a capacităților cognitive ale acestora, de exemplu de-a lungul utilizării mijloacelor care permit prelungirea vieții. Instrucțiunile din partea pacienților pot reprezenta o cale, însă trebuie să se garanteze protecția persoanelor deosebit de vulnerabile. În acest domeniu, un rol important le revine îngrijirilor paliative și asistenței acordate bolnavilor aflați în fază terminală. Demnitatea trebuie așadar să rămână, până la capăt, principiul director.

Într-o Uniune Europeană formată în proporție de 25 % din persoane de 60 de ani și peste, este necesar să se instituie un cadru care să stimuleze statele membre să prevadă, în legislațiile lor, dispoziții care să creeze certitudinea juridică necesară pregătirii cu seninătate a fazei din apropierea sfârșitului vieții.

CESE dorește, prin urmare, să încurajeze dezbaterile între statele membre pe marginea posibilității de a dezvolta un cadru juridic pe teme care privesc sfârșitul vieții și care ar putea conduce, în statele membre, la elaborarea de măsuri juridice în acest domeniu.

3.3 Integrarea socială și participarea la viața socială

Integrarea socială și participarea la viața socială constituie nevoi de bază ale oamenilor și afectează aspecte multiple din viața persoanelor vârstnice. Câteva din principalele aspecte sunt relațiile familiale și de prietenie, participarea la viața activă, angajamentul pe baze voluntare și ocuparea profesională creatoare de sens, educația pe tot parcursul vieții, precum și participarea la viața culturală și socială.

3.3.1 Incluziunea socială prin intermediul relațiilor familiale și de prietenie

Mediul social al persoanelor vârstnice se modifică dramatic⁽¹⁶⁾. Numărul persoanelor vârstnice care trăiesc singure se află în creștere. În orașele mari, acest procent se ridică deja uneori la 50 % din gospodării. De aceea sunt necesare măsuri de politică socială și/sau organizatorice și inovații tehnice care

- sprijină rețelele familiale și nefamiliale prin măsuri pertinente⁽¹⁷⁾ pentru reconcilierea vieții profesionale cu cea de familie a persoanelor care îngrijesc vârstnici,

⁽¹⁶⁾ A se vedea Avizul CESE din 15.9.2004 privind schimbările demografice și nevoile de cercetare, raportor: dna Heinisch (JO C 74, 23.3.2005). A se vedea și Avizul CESE din 16.12.2004 privind relațiile dintre generații, raportor: dl Bloch-Lainé (JO C 157, 28.6.2005); Avizul CESE din 14.3.2007 privind familia și evoluția demografică, raportor: dl Buffetaut (JO C 161, 13.7.2007); Avizul CESE din 11.7.2007 privind rolul partenerilor sociali în reconcilierea vieții profesionale cu cea familială și privată, raportor: dl Clever (JO C 256, 27.10.2007) și Avizul CESE din 13.12.2007 privind promovarea solidarității dintre generații, raportor: dl Jahier (JO C 120, 16.5.2008).

⁽¹⁷⁾ A se vedea de exemplu activitățile Asociației Flamande VVSG (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) și ale Asociației Suedeze a Autorităților Locale și Regiunilor (Sweden — care for the elderly in Sweden today.pdf).

- în această privință, CESE ia notă de eforturile depuse atât de Comisie, în cadrul Agendei sociale revizuite, cât și de partenerii sociali europeni, în ceea ce privește această conciliere a vieții profesionale cu cea de familie,
- contribuie la desfășurarea activităților la nivel intergenerațional⁽¹⁸⁾,
- promovează, în general, propria inițiativă și angajamentul cetățenesc și
- promovează înființarea de centre multigeneraționale.

3.3.2 Integrarea și participarea prin ocupare profesională creatoare de sens

Integrarea și participarea socială pot fi realizate atât prin implicarea în viața profesională, cât și prin prestarea unor activități pe bază de voluntariat. Pentru a permite oamenilor să beneficieze de o viață activă din punct de vedere social cât mai lungă este nevoie de acțiune în următoarele două domenii:

3.3.2.1 Participare prin implicare în viața profesională

Pentru a face posibil acest tip de participare socială pentru cei care, după ieșirea la pensie, ar dori să participe (fie din motive economice, fie pentru împlinirea profesională) exercitând o activitate profesională (pentru publicul-țintă: a se vedea punctul 1.1.3), ar putea să se ia următoarele măsuri:

- flexibilizarea trecerii de la viața profesională la pensie, în conformitate cu Directiva privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă⁽¹⁹⁾, adaptarea corespunzătoare a sistemelor fiscale și de pensii, în cadrul unui plan privind ocuparea care să cuprindă toate generațiile de persoane adulte⁽²⁰⁾, ca și respectarea principiului egalității de remunerare. În statele membre, limitele de vârstă ar trebui să fie astfel concepute încât să constituie, în principiu, numai un drept de încheiere a activității profesionale și nu o interdicție a continuării activității, dacă persoana respectivă dorește acest lucru;
- organizarea adecvată vârstei a locului și a mediului de muncă, inclusiv îmbunătățirea gradului de solicitare fizică, a sănătății, a siguranței, a ritmului și a organizării muncii;
- utilizarea și, după caz, adaptarea tehnologiei în scopul sprijinirii proceselor de muncă;

⁽¹⁸⁾ A se vedea de exemplu programul-model al BMFSFJ „Servicii voluntare intergeneraționale”.

⁽¹⁹⁾ Directiva 2000/78/CE.

⁽²⁰⁾ Exemplul Finlandei demonstrează cum se poate realiza ieșirea din viața profesională, respectiv rămânerea pentru o perioadă mai lungă în viața profesională, într-un mod adaptat nevoilor individuale ale persoanei, prin acordarea unor stimulente pozitive (în locul unor pierderi financiare) și prin limite de vârstă flexibile (între 63 și 68 de ani).

- eliminarea potențialelor piedici și promovarea unor noi forme contractuale; garantarea certitudinii juridice, în special pentru perioada de tranziție dintre viața de dinainte și de după pensie, astfel încât să nu genereze noi condiții de viață precare;
- schimbări la nivelul culturii întreprinderii, în direcția unei strategii globale de ocupare a forței de muncă care promovează abilitățile individuale indiferent de vârstă ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Participare prin angajament voluntar și ocupare profesională creatoare de sens

Pentru a valoriza, pe de-o parte, potențialul persoanelor vârstnice și pentru a le atribui, în același timp, sarcini creatoare de sens, care să corespundă abilităților multiple ale acestora, este nevoie de următoarele măsuri:

- colectarea și asigurarea cunoștințelor rezultate din experiența acumulată, inclusiv a comportamentelor sociale și a abilităților meșteșugărești și artistice deosebite;
- promovarea unor forme inovatoare ale transferului de cunoștințe, inclusiv a sprijinirii altor generații ⁽²²⁾;
- facilitarea unor tranziții flexibile între viața profesională și pensie, respectiv prin realizarea unui mix de angajament profesional și voluntar, fără pierderi financiare și pe bază voluntară;
- sprijinirea angajamentului voluntar neremunerat ⁽²³⁾ prin activități de formare și integrare în proiecte locale și interregionale;
- deschiderea instituțiilor, pentru a facilita o colaborare voluntară mai intensă a persoanelor vârstnice, fără a se înlocui prin aceasta locurile de muncă remunerate.

3.4 Educația și participarea la viața socială

Condiția centrală a participării la viața socială și a angajamentului activ la o vârstă înaintată o reprezintă educația, respectiv învățarea pe tot parcursul vieții și integrarea în activități adecvate nevoilor persoanelor vârstnice. În acest sens este nevoie, la nivel regional și supraregional, de o adaptare a ofertelor:

- oferte de formare pe tot parcursul vieții, pentru a menține randamentul lucrătorilor vârstnici; în acest sens li se solicită și întreprinderilor să permită luarea unor asemenea măsuri și să le sprijine; în același timp trebuie create stimulente (de exemplu de natură fiscală);

⁽²¹⁾ A se vedea, de exemplu, Naegele, G. & Walker, A. (2006): „A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions”, Dublin.

⁽²²⁾ De exemplu, FSE a finanțat un proiect, în Regatul Unit, care le dădea foștilor manageri cu vârste de peste 50 de ani ocazia de a-i consilia și de a se ocupa de formarea colegilor mai tineri și a absolvenților de învățământ postuniversitar din peste 200 de IMM-uri.

⁽²³⁾ A se vedea Avizul CESE din 13.12.2006 privind activitățile voluntare, rolul și efectele acestora în societatea europeană, raportor: dna Koller (JO C 325, 30.12.2006).

- oferte generale de formare pe tot parcursul vieții ⁽²⁴⁾ la toate nivelurile (de la ofertele de nivel inferior până la învățământul universitar);
- controlul și asigurarea calității ofertelor educaționale;
- recunoașterea la nivelul UE a diplomelor de învățământ la vârste mai înaintate ⁽²⁵⁾, a capacităților și a competențelor, pentru a permite o mobilitate transnațională ⁽²⁶⁾, ca și valorizarea cunoștințelor obținute în mod informal;
- oferte educaționale pentru pregătirea pentru pensie;
- formarea unor însoțitori pentru pregătirea pentru noile etape ale vieții ⁽²⁷⁾;
- învățarea intergenerațională, în locul celei segregate pe vârste (învățare reciprocă);
- oferte educaționale pentru un angajament intergenerațional (de exemplu serviciile de „bunici profesioniști”);
- oferte educaționale privind chestiuni financiare și juridice fundamentale ⁽²⁸⁾ (pentru protecția intereselor persoanelor vârstnice, în special în comerțul pe internet);
- oferte educaționale privind noile tehnologii ale informației și comunicațiilor;
- disponibilitatea și accesibilitatea posibilităților de informare (ziare, radio, TV, internet);
- oferte sportive diferențiate pentru abilități și interese diferite;
- oferte pentru timpul liber și pentru turism ⁽²⁹⁾, prin respectarea nevoilor culturale specifice ⁽³⁰⁾.

3.5 Persoanele vârstnice în calitate de consumatori

Persoanele vârstnice au nevoi multiple, atât sub aspectul aprovizionării cu bunuri de primă necesitate (a se vedea punctul 3.1.2) și de folosință îndelungată, cât și sub cel al mijloacelor tehnice auxiliare și al sistemelor de asistență (a se vedea punctul 3.6), ca și al serviciilor de toate tipurile, ceea ce ar trebui să deschidă tinerilor noi perspective în obținerea unui loc de muncă.

⁽²⁴⁾ A se vedea Avizul CESE din 9.2.2005 privind programul integrat în domeniul învățării pe parcursul întregii vieți, raportor: dl Koryfidis (JO C 221, 8.9.2005); Avizul CESE din 18.5.2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți, raportor: dna Herczog (JO C 195, 18.8.2006); Avizul CESE din 30.5.2007 privind învățarea pe parcursul întregii vieți, raportor: dl Rodríguez García-Caro (JO C 175, 27.7.2007) și Avizul CESE din 13.3.2008 privind învățarea în rândul adulților, raportor: dna Heinisch (JO C 204, 9.8.2008).

⁽²⁵⁾ Această activitate nu aduce atingere Directivei 2005/36/CE privind recunoașterea calificărilor profesionale.

⁽²⁶⁾ De exemplu cu privire la un stagiu sau o activitate voluntară pentru persoanele vârstnice.

⁽²⁷⁾ Ca model poate fi luat proiectul „Tranziție — Curs de formare pentru însoțitori în tranziția proceselor educaționale timpurii pentru copii” în cadrul programului Socrates Grundtvig 1.1 (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ A se vedea Comunicarea privind educația financiară COM(2007) 808 final din 18.12.2007, p. 8.

⁽²⁹⁾ A se vedea, de exemplu, proiectul „Travelagents” (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ A se vedea proiectul „AAMEE” (<http://www.aamee.eu/>).

În acest sens, este nevoie de următoarele:

- o proiectare generală a produselor după principiile „*Universal Design*” (design universal) sau „*Design for All*”⁽³¹⁾ (design pentru toți), cu informații cu privire la produs care pot fi ușor citite și înțelese;
- prevenirea discriminării pe criterii de vârstă sau dizabilitate în cadrul accesului la servicii, îndeosebi financiare⁽³²⁾;
- punerea în aplicare a drepturilor consumatorilor și pentru persoanele vârstnice;
- profilul migranților pensionați s-a schimbat de-a lungul anilor. Mulți dintre aceștia dispun, la pensie, de resurse financiare reduse și pot avea nevoi sociale sau de sănătate la care sistemele actuale de sănătate și de asigurări sociale nu răspund decât în parte. Migranții pensionați se află astfel într-un impas, deoarece drepturile acordate la nivel național nu mai sunt acoperite de politica țării lor de origine, dar nu sunt luate în considerare nici de țara gazdă. Pentru a schimba această situație, este nevoie de o mai bună înțelegere a problemei și de mai multe dezbateri în întreaga UE, nivelul european fiind nivelul potrivit, iar cetățenii fiind cei avantajați.

3.6 Accesul la tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC)

În domeniile locuințelor, sănătății, participării sociale și educației, ca și pentru accesul la e-guvernare, devine tot mai necesară utilizarea noilor tehnologii, ca premisă pentru o viață independentă și activă la vârste înaintate. Acest lucru este valabil atât pentru serviciile de interes general destinate persoanelor vârstnice, cât și pentru activitățile conexe de dezvoltare economică la nivel regional și supraregional⁽³³⁾. Pentru aceasta, o importanță centrală au:

- începerea din timp a elaborării de software și hardware cât mai ușor de utilizat, pentru a permite utilizarea optimă a acestora chiar de persoanele fără experiență, respectiv cele care nu mai sunt familiarizate cu această activitate;
- disponibilitatea și accesibilitatea tehnologiilor informației și comunicațiilor, inclusiv a sistemelor de asistență pentru

autonomie la domiciliu (*Ambient Assisted Living*), a tehnologiilor de servicii de e-învățare, e-sănătate, e-îngrijire și e-reeabilitare (*e-Learning, e-Health, e-Care, e-Rehabilitation*); tehnologiile pot constitui un sprijin, fără să poată înlocui contactele personale⁽³⁴⁾;

- simplificarea accesării și utilizării echipamentelor tehnice și a rețelelor relevante, având în vedere creșterea complexității sistemelor și adaptarea la nevoile speciale ale persoanelor vârstnice (de exemplu problemele de vedere, diminuarea simțului tactil);
- luarea în considerare a nevoilor utilizatorilor vârstnici și măsuri pentru mărirea interesului acestora de a utiliza aceste instrumente;
- implicarea tuturor părților interesate, ca și respectarea punctelor de vedere etice și juridice, în special în cazul utilizării unor sisteme de control electronice în cazul afecțiunilor de demență;
- măsuri complementare, cum ar fi serviciile de consiliere, instalare și întreținere, precum și serviciile sociale;
- luarea în considerare a modificărilor apărute ca urmare a schimbărilor sociale și a noilor experiențe și interese ale următoarelor generații.

3.7 Siguranța financiară

Statele membre ar trebui să fie stimulate să creeze condițiile siguranței mijloacelor de trai și, deci, ale demnității persoanelor vârstnice, indiferent dacă acestea contribuie sau nu la viața socială, și aceasta de-a lungul întregii lor perioade de pensie.

Date fiind schimbările structurale, reformele actuale ale sistemelor de pensii și de asigurări sociale și creșterea costului vieții, simultan cu reducerea puterii de cumpărare, procentul persoanelor amenințate de sărăcie la vârstă înaintată crește. În special femeile vârstnice și lucrătorii cu perioade de șomaj de durată mai mare trăiesc, în anumite state membre, în sărăcie.

Pentru a menține durabilitatea sistemelor de protecție socială, statele membre trebuie să încurajeze persoanele care încă sunt în activitate profesională să recurgă la protecția colectivă sau individuală și să vegheze ca actorii privați care intervin în acest domeniu să fie solvabili. În plus, statele membre trebuie să garanteze tuturor un venit minim, care să permită tuturor persoanelor vârstnice să ducă un trai decent, în ciuda tuturor vicisitudinilor vieții.

⁽³¹⁾ A se vedea „*European Design for All e-Accessibility Network*” (EDeAN; <http://www.edean.org/>).

⁽³²⁾ Astfel s-ar putea dovedi utilă, de exemplu, acordarea de microcredite, pentru a permite persoanelor vârstnice, în cazul pensionării sau șomajului, să înceapă o activitate independentă.

⁽³³⁾ A se vedea Avizul CEE din 29.5.2008 privind persoanele în vârstă — noile TIC, raportor: dna Darmanin (JO C 224, 30.8.2008); Raportul Parlamentului European RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00; Malanowski, N., Özçivelek, R. și Cabrera, M.: „*Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology*”. JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN — 2008.

⁽³⁴⁾ A se vedea, în acest context, planul de acțiune „A îmbătrâni frumos în societatea informațională” [COM(2007) 332 final], programul „*Ambient Assisted Living Joint Research*” (<http://www.aal-europe.eu/>), activitățile de cercetare din cadrul celui de-al 7-lea Program-cadru de cercetare și dezvoltare tehnologică (2007-2013) (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) și „*Seniorwatch 2 — Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments*” (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

4. Observații speciale și recomandări

Pentru crearea unei baze solide pentru strategiile necesare de restructurare și inovare, Comitetul solicită luarea unor măsuri atât la nivelul statelor membre, cât și la nivelul UE:

4.1 Măsuri la nivelul statelor membre

4.1.1 Elaborarea de rapoarte naționale și regionale privind starea de fapt

În primul rând este nevoie de o analiză a situațiilor la nivel regional. I se solicită Comisiei să elaboreze rapoarte periodice privind starea de fapt, pentru fiecare stat membru în parte, inclusiv cu date referitoare la potențialele activități pentru persoanele vârstnice.

4.1.2 Elaborarea și difuzarea de materiale informative

Comitetul consideră că este esențial ca informațiile, cunoștințele și experiențele relevante, inclusiv rezultatele de până în prezent din domeniul cercetării, ca și informațiile recente obținute de comisiile de specialitate, să fie puse la dispoziția actorilor publici interesați, precum și a persoanelor vârstnice. Trebuie mai ales ca rezultatele cercetării să fie comunicate mai bine între mediul științific, politic și utilizatori (persoanele vârstnice și reprezentanții acestora).

4.1.3 Prelucrarea și gruparea experienței acumulate în statele membre

Comitetul solicită ca bunele practici de la nivel regional să fie adunate și comparate și să se analizeze posibilitatea de corelare a acestora cu alte domenii și posibilitatea de transferare a acestora către alte regiuni. Obiectivul îl reprezintă punerea la dispoziție a unui set de exemple de bune practici ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Promovarea unei noi imagini a vârstei înaintate

Într-o societate în curs de îmbătrânire, oamenii nu mai pot fi considerați „inactivi” din momentul în care părăsesc viața profesională. În acest sens este nevoie de o schimbare a modului de gândire la toate nivelurile (politic, economic, social). Statele și regiunile au în mod special capacitatea de a întreprinde **campanii periodice de promovare a „îmbătrânirii active”**.

4.1.5 Comitetul propune realizarea unei **campanii media europene**, care să promoveze imaginea unei vârste înaintate care recunoaște realizările din cursul vieții persoanelor vârstnice (inclusiv ale migranților) în folosul societății și care respectă vârsta înaintată.

⁽³⁵⁾ De exemplu, în Țara Galilor există un comisar oficial pentru persoanele vârstnice, a cărui activitate se bazează pe experiența acumulată de comisarul pentru copii, care monitorizează politicile și legislația, promovând și comandând realizarea de studii.

4.2 Măsuri la nivel european

4.2.1 Instituirea unui **grup de experți complementar** intitulat „**Îmbătrânirea**” în cadrul grupului de experți pe chestiuni legate de demografie al Comisiei Europene.

4.2.2 **Înființarea unei alianțe europene „Viața activă la vârstă înaintată”** care să corespundă platformei europene „Alianța pentru familii” ⁽³⁶⁾, cu scopul de a promova, printr-un schimb de experiență între statele membre, stimulente pentru o viață activă la vârstă înaintată și învățare reciprocă în cadrul Uniunii Europene. Această alianță ar fi cea mai potrivită pentru organizarea de conferințe și ateliere de lucru europene.

4.2.3 Înființarea unui Centru european pentru studiul procesului de îmbătrânire

Pe baza rapoartelor privind starea de fapt și a rapoartelor de experiență se stabilesc aspectele și particularitățile regionale care mai trebuie cercetate ⁽³⁷⁾. Chiar și rezultatele din cadrul proiectelor anterioare de cercetare și datele statistice trebuie supuse unui proces de sinteză, difuzate pe scară mai largă și integrate în politici și în practicile curente ⁽³⁸⁾. Pentru consolidarea, integrarea și dezvoltarea în continuare a datelor statistice și a altor date relevante existente ar fi foarte oportună înființarea unui centru european de cercetare a îmbătrânirii după modelul *National Institute on Ageing* din SUA.

4.2.4 Crearea unei teme prioritare interdisciplinare privind „Îmbătrânirea”, în cadrul celui de-al 8-lea Program-cadru de cercetare

Introducerea unei teme prioritare interdisciplinare privind „Îmbătrânirea”, cu buget propriu în cadrul celui de-al 8-lea Program-cadru de cercetare.

4.2.5 Crearea unui portal internet european comun

Un astfel de portal internet ar trebui să pună la dispoziția publicului și, în special, a oamenilor vârstnici toate măsurile luate de diferitele direcții generale cu privire la vârsta înaintată. Materialul de informare ar trebui să poată fi accesat prin link-uri corespunzătoare.

⁽³⁶⁾ A se vedea http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html.

⁽³⁷⁾ A se vedea Avizul CESE din 24.5.2000 privind Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „Către Spațiul European de Cercetare”, raportor: dl Wolf (JO C 204, 18.7.2000).

⁽³⁸⁾ Recomandare inclusă în cel de-al șaselea Program-cadru de cercetare. A se vedea Avizul CESE din 15.9.2004 privind schimbările demografice și nevoile de cercetare, raportor: dna Heinisch (JO C 74, 23.3.2005).

4.2.6 Crearea unor portaluri internet locale, regionale și naționale, după modelul portalului internet european

4.2.7 Sprijinirea Fondului Demografic în cadrul Fondurilor Structurale ⁽³⁹⁾

Fondul Demografic European ar trebui, având în vedere situația deosebit de precară a regiunilor cu populație în scădere, să promoveze inițiativa bune și să sprijine în special regiunile rurale și regiunile cu rate de creștere sub medie.

4.2.8 **Completarea Programului pentru promovarea educației și învățării pe parcursul întregii vieți** cu noi priorități, în vederea formării de persoane care să însoțească perioadele de trecere de la o fază a vieții la alta.

4.3 Pe baza măsurilor propuse pot fi dezvoltate planuri adecvate nevoilor și conținând recomandări de acțiune și măsuri politice. CESE solicită Comisiei să ia în considerare aceste propuneri în comunicarea prevăzută.

Bruxelles, 18 septembrie 2008

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ A se vedea Regulamentul (CE) nr. 1083/2006 al Consiliului din 11 iulie 2006 cu dispozițiile generale privind Fondul European de Dezvoltare Regională, Fondul Social European și Fondul de Coeziune (CE) nr. 1260/1999. A se vedea și Avizul CESE din 13.12.2007 privind al 4-lea Raport de coeziune economică și socială, raportor: dl Derruine (JO C 120, 16.5.2008).